
О. В. Гаєвая, кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Деякі аспекти міжгалузевих зв'язків права у сфері інтелектуальної власності

У статті зіставляються міжгалузеві зв'язки права інтелектуальної власності з іншими інститутами приватного та публічного права. Визначаються функції права інтелектуальної власності. Розкривається сутність права інтелектуальної власності та її місце в системі права. Особлива увага приділяється міжгалузевим зв'язкам права інтелектуальної власності.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, цивільне право, міжгалузеві зв'язки, патентне право, товарний знак, промисловий зразок, винахід.

Інтелектуальна власність нерозривно пов'язана з результатами інтелектуальної, творчої діяльності людей. Для осіб, у яких результат їхньої праці є охоронюваним, інтелектуальна власність — це виключне право, привілей, які дають їм можливість отримати повну сукупність майнових і немайнових благ за допомогою продукту своєї праці. Для підприємців інтелектуальна власність — частина їхнього майна, яке вони використовують у підприємницькій діяльності з метою отримання прибутку. Для споживачів інтелектуальна власність складає певне немайнове благо (продукт чужої праці), яке вони використовують для за-

доволення своїх власних потреб, таких як отримання естетичного задоволення, духовного розвитку та ін. Для держави інтелектуальна власність – сукупність результатів інтелектуальної, творчої діяльності осіб, які потребують правової охорони власних прав на ці результати [1, с. 5].

У ч. 1 ст. 418 ЦК України зазначено, що:

а) право особи на результат інтелектуальної творчої діяльності, або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначається ЦК України та іншим законом;

б) зміст особистих немайнових відносин інтелектуальної власності або майнових прав інтелектуальної власності визначається ЦК та іншим законом;

в) право інтелектуальної власності є непорушним, крім випадків, передбачених законом [7].

Сутність інтелектуальної власності означає закріплені законом права, які є результатом інтелектуальної діяльності у промисловій, науковій, літературній і художній сферах.

Відповідно до Конвенції, яка засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності (14 липня 1967 р., вступила в силу в 1970 р.), інтелектуальна власність включає дві основні сфери прав: промислову власність, яка головним чином охоплює винаходи, товарні знаки і промислові зразки, й авторське право, що головним чином охоплює літературні, музичні, художні, фотографічні й аудіовізуальні твори.

Таким чином, поняття інтелектуальної власності було закріплене в міжнародно-правовій практиці на законодавчому рівні, і, як наслідок, з'явилося і в національному законодавстві України.

Загальні засади охорони права громадян на творчу діяльність містяться у ст. 41 Конституції, яка передбачає, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. У ст. 54 Конституції України кожному громадянину гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [4]. Проте обмеження творчості встановлю-

ється законом — творчість не може бути аморальною, спрямованою проти суспільства, людства.

Теоретичними розробками проблем інтелектуальної власності у різні часи займались як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: Г. Андрощук, Н. Бузова, В. Дозорцев, В. Жуков, В. Калятин, О. Проніна, С. Семенюк, Л. Сімонова, Ю. Смирнов, Б. Чижевський, М. Шевченко, О. Шишмакова. Однак, незважаючи на широкий спектр існуючих наукових публікацій, ряд проблем у зазначеній галузі потребує вирішення й удосконалення.

Метою цієї статті є розкриття міжгалузевих зв'язків права інтелектуальної власності з іншими інститутами приватного та публічного права.

Можна погодитися з думкою Є. Суханова, що кодекс лише констатує факт широкого застосування терміна «інтелектуальна власність» як у вітчизняній, так і в закордонній теорії, законодавстві, практиці. Власне, термін «інтелектуальна власність» і «право інтелектуальної власності» є синонімом таких понять, як «моє», «власне», «належне мені» [2, с. 345].

Крім «легального» поняття інтелектуальної власності, в науковому світі існують інші її визначення. На думку О. Сергєєва, інтелектуальна власність — сукупність виключних прав як особистого, так і майнового характеру, на результати інтелектуальної та, передусім, творчої діяльності, а також на деякі інші прирівняні до них об'єкти, конкретний перелік яких встановлюється законодавством відповідної країни, з урахуванням прийнятих нею міжнародних зобов'язань [6, с. 19].

Основу інтелектуальної власності складають галузі авторського і патентного права, проте вони не вичерпують це поняття, тому що воно охоплює також право на торговельну марку, комерційне найменування, географічне зазначення, комерційну таємницю. Таким чином, поняття «право інтелектуальної власності» є умовним терміном, який означає систему виключних прав [1].

Право інтелектуальної власності — це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначене законом. Право інтелектуальної власності є непорушним.

До об'єктів права інтелектуальної власності зокрема належать:

- 1) літературні та художні твори;
- 2) комп'ютерні програми;
- 3) компіляції даних (бази даних);
- 4) виконання;
- 5) фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення;
- 6) наукові відкриття;
- 7) винаходи, корисні моделі, промислові зразки;
- 8) компонування (топографія) інтегральних мікросхем;
- 9) раціоналізаторські пропозиції;
- 10) сорти рослин, породи тварин;
- 11) комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення;
- 12) комерційні таємниці.

Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та ін. Особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до закону або договору.

Особистими немайними правами інтелектуальної власності є:

- 1) право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником і т. п.) об'єкта права інтелектуальної власності;
- 2) право перешкоджати будь-якому посяганням на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності;
- 3) інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

До майнових прав інтелектуальної власності належать:

- 1) право на використання об'єкта інтелектуальної власності;
- 2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання;

4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Суміжними галузями права з правом інтелектуальної власності, як частина права інтелектуальної власності, є норми антимонопольного права. Ці норми не застосовуються там, де правомірно діють суб'єкти авторського і патентного права. Якщо патент – це монополія, то за її межами, але поруч, діють норми антимонопольного права.

Поруч (суміжно), з нормами авторського, патентного, антимонопольного права діють також норми трудового права. Згідно з ч. 2 ст. 429 ЦК України майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором.

У ст. 126 КЗпП України визначаються гарантії для працівників – авторів винаходів, корисних моделей, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій. За працівниками зберігається середній заробіток при звільненні від основної роботи для участі у впровадженні винаходу, корисної моделі, промислового зразка або раціоналізаторської пропозиції на тому ж підприємстві, в установі, організації. У всіх цих випадках за працівником зберігається посада за місцем постійної роботи, а робота по впровадженню винаходу, корисної моделі, промислового зразка чи раціоналізаторської пропозиції оплачується за погодженням сторін у розмірі не нижче середнього заробітку за місцем постійної роботи [3].

Право інтелектуальної власності як інститут цивільного права традиційно виконує такі функції: визнання авторства на результати розумової праці; встановлення режиму їх використання; матеріальне і моральне заохочення; захист прав авторів, роботодавців та інших осіб, які набувають права інтелектуальної власності.

Існують норми, загальні для речового права та права інтелектуальної власності. Мова йде про норми, що стосуються суб'єктів і об'єктів цивільних прав, угод, позовної давності, загальних положень про зобов'язання. Письменник, компози-

тор, винахідник — це не просто автори творів, винаходів, а й фізичні особи, тобто суб'єкти цивільного права, правовий статус яких характеризують правоздатність, дієздатність і місце проживання.

До зобов'язань у галузі інтелектуальної діяльності повною мірою належать загальні норми зобов'язального права: про сторони і види зобов'язань, виконання та способи забезпечення виконання, відповідальність за їх порушення і припинення зобов'язань.

Авторські, суміжні, патентні та подібні права, як права винаяткові, забезпечують їх власникам легальну монополію на вчинення різних дій (використання результатів творчості і розпорядження ними), з одночасною заборорою всім іншим особам здійснювати такі дії.

Право інтелектуальної власності кілька століть тому сформувалося в багатьох країнах. Як реакція права на масове застосування товарно-грошової системи у сфері інтелектуальної діяльності та оплатної передачі прав і використання її результатів.

Таким чином, можна зробити висновок, що виявлення різних рис у численних інститутах, які визначають сферу інтелектуальної діяльності, корисно для розвитку правової теорії, законодавства про правозастосування та вивчення права. Однак цього мало для конструювання в системі цивільного права комплексного інституту, який би охоплював усі форми творчої діяльності, правового захисту та використання її результатів. Схожість і навіть ототожнення функцій, наприклад, авторського та патентного права, не означає необхідності включення останнього у сферу авторського права в широкому сенсі. Між видами права інтелектуальної власності є принципові відмінності, які обумовлюють відділення їх, як у системі цивільного права в цілому, так і в рамках права інтелектуальної власності зокрема. Так, авторське право захищає, насамперед, форму твору. Для визнання результату розумової праці об'єктом авторського права досить втілення його в об'єктивній формі. Для прямого ж правового захисту винаходу, корисної моделі або промислового зразка необхідний акт його кваліфікації компетентним державним органом. З метою забезпечення

адекватної та ефективної охорони міжгалузевих зв'язків права в галузі інтелектуальної власності необхідно внести ряд змін і доповнень до законодавства України про авторське право і суміжні права.

Список використаних джерел

1. Бурлаков, С. Міжгалузеві зв'язки права інтелектуальної власності [Текст] / С. Бурлаков // Теорія і практика інтелектуальної власності : наук.-практ. журн. — 2014. — № 2 (76). — С. 5—13.
2. Гражданское право [Текст] / под ред. Е. А. Суханова. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Волтерс Клувер, 2004—2005. — 720 с.
3. Кодекс законів про працю України [Текст] : Закон УРСР від 10.12.1971 № 322-VIII // Відом. Верхов. Ради України. — 1971. — Дод. до № 50. — Ст. 375.
4. Конституція України [Текст] : прийнята на сесії Верхов. Ради України 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
5. Правоведение [Текст] : учебник / А. И. Берлач, С. С. Бычкова, Д. А. Карпенко и др. — Киев : Всеукр. ассоциация издателей «Правова Єдність», 2008. — 864 с.
6. Сергеев, А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации [Текст] : учебник / А. П. Сергеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : ТК Велби, 2004. — 752 с.
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. — 2003. — № 40—44. — С. 356.

Стаття надійшла 10 лютого 2015 р.

А. В. Гаевая

Некоторые аспекты межотраслевых связей права в сфере интеллектуальной собственности

В статье сопоставляются межотраслевые связи права интеллектуальной собственности с другими институтами частного и публичного права. Определяются функции права интеллектуальной собственности. Раскрывается сущность права интеллектуальной собственности и ее место в системе права. Особое внимание уделяется межотраслевым связям права интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: *право интеллектуальной собственности, гражданское право, межотраслевые связи, патентное право, товарный знак, промышленный образец, изобретение.*

Gayevaya O. V.

Some aspects of the interbranch ties of law in the field of intellectual property

In the article the interbranch ties of intellectual property rights with other institutions of private and public law have been compared. The functions of intellectual property rights have been determined. Intellectual property is inseparably connected with the results of people intellectual creative activity. The article the essence of intellectual property rights and its place in the system of law has been disclosed. A particular attention is given to the interbranch ties. For persons whose result of their activity is protected one, intellectual property is an exclusive right, privilege giving them the opportunity to get a full set of property and non-property goods with the help of their activity product. For entrepreneurs, intellectual property is part of their property being used by them during their business activity with the purpose of making profit. For the consumers, intellectual property is certain non-property goods (product of other one labor) being used by them to meet their own needs such as aesthetic enjoyment, spiritual development, etc.

Accordingly, the Convention, which establishes the World Intellectual Property Organization (July 14, 1967, Entered into force in 1970), Intellectual property includes two main areas: industrial property, which basically covers inventions, trademarks and industrial designs, and copyright which basically covers literary, musical, artistic and photographic and audiovisual works.

For the state intellectual property is a set of intellectual and creative activity results of individuals who require legal protection of their own rights to these results. In Part 1 of Article 418 of the Civil Code of Ukraine it is determined the following:

a) right of an individual to the results of the intellectual activity or other object of intellectual property rights defining by the Civil Code of Ukraine and other laws;

b) the content of personal non-property relations of intellectual property or property rights of intellectual property is determined by the Civil Code of Ukraine and other laws;

c) intellectual property rights are inviolable except those cases defined by law.

The essence of intellectual property means enshrined by law rights being the result of the intellectual activity in industrial, scientific, literary and artistic spheres.

So, the concept of intellectual property was enshrined at the international legal practice on the legislative level and as the result of this appeared also in the national legislation of Ukraine.

Keywords: intellectual property rights, civil law, interbranch ties, patent law, trademark, invention.